

«НЕХАЙ ІМПЕРСЬКИЙ БЛИСК, І СОКІЛ, І ЗМІЯ НАС НЕ ЗАСЛІПЛЯТЬ...»

Що не кажіть, а щастя людина творить сама. І в цьому переконалися не лише Григорій Сковорода, але й мільйони тих людей, хто прагнув його і вперто добивався гречними діями, працею, творчістю. Воно, щастя, не абстрактне, а результат наш як особистості, заглибленої у власні душу, совість, шляхетність, так і прагнучої сповна добитися розкриття власних працелюбства, талантів і можливостей, подарувати їх на добро рідним, близьким, нації...

Із дитячих років я зростав і виховувався в україноцентричному середовищі, тому всі наші національні злети, падіння, вади і гордощі стали для мене невід'ємними від власного «я». Вони визначили моє подальше життя, захоплення й упевненість у потребі через освіту, фах українського філолога допомагати людям не втрачати себе в каламуті російсько-радянської блекоти, агресивної руїни всього нашого національного, а чинити хоча б духовний, національно свідомісний супротив. Моя праця в школі, підсилювана здобутими знаннями в Київському університеті імені Тараса Шевченка, дружба з прекрасними українськими патріотами, деякі скромні справи національного спрямування завершилися тим, що я в м. Косові на Івано-Франківщині не зміг далі жити й працювати, насолоджуватися батьківством...

Прагнення далі здобувати освіту в аспірантурі, досліджувати джерела нашого національного духу – давнє рідне письменство – привело до наукової спадщини й постаті видатного нашого вченого, першого ректора Київського університету – Михайла Максимовича, його історичних і історико-філологічних праць, котрі подесатерили мою наснагу й впертість у досягненні мети. Пошуки місця для фахової праці привели до тодішнього Миколаївського педінституту. Завдяки наполегливості завідувача кафедри української мови доцента Леоніда Донця мене прийняли її лаборантом, а завідувач кафедри української літератури доцент Олександр Кухар-Онишко виділив мені на ній чверть ставки викладача. А ректор В. Ф. Байдак, підписуючи наказ про зарахування до штату, водночас побажав, окрім фахового росту, активної виховної праці на факультеті.

Входження в миколаївську ауру було бурхливим, бо я змушений був не лише написати й захистити дисертацію, скромно допомагати родині, виконувати чесно посадові обов'язки, активно брати участь у різних культурно-виховних заходах, організовувати їх. Ця праця найбільше мене вабила, бо нею я розвівав атмосферу зросійщеного міста, котра міцно себе почувала і в інституті, сприяв знайомству й пізнанню миколаївцями своєї україн-

ськості, маючи щирі підтримку з боку викладачів обох українознавчих кафедр, педагогів-музикантів, студентів філологічного та педагогічного факультетів. Я й сьогодні радію за організовану й проведену в педінституті виставку картин художника з Вознесенська Олександра Семерні (1936-2012), котра, завдяки проведеній належній різнобічній підготовці, стала знаковим явищем у Миколаєві. Її висвітлили місцеві радіо, телебачення, преса. Картинам дав фахову оцінку мистецтвознавець Валерій Малина.

Особливо втішною була творча розповідь самого О. Семерні, який добірною рідною мовою розповідав про свій творчий шлях, особливості стилістики його творів.

Такими ж пам'ятними були лекція-концерт про Тараса Шевченка для дітей з Миколаївської дитячої виправної колонії у 1986 р. та загальноміський захід біля пам'ятника. Кобзареві в день його народження того ж року; урочистий вечір в інституті до цієї ж дати. На цьому вечорі, як його ведучий, запропонував глядачам виходити на сцену й прочитати свої улюблені вірші Тараса Григоровича. На радість усім присутнім цей своєрідний неофіційний конкурс тривав довго і я зрозумів, що Миколаїв – наш, український, хоча й пригнічений під силою колоніального пресу. Ця впевненість особливо матеріалізувалася, коли за допомогою обласної організації народної творчості організували в інституті тривалу виставку творів декоративно-прикладного мистецтва містян. Це був спалах національних традицій вишивки, ткацтва, виробів з дерева і на дереві, з металу й на металі, лозоплетіння. Не лише моя душа співала, а якими вдячними були студенти, викладачі, містяни. Вони бачили матеріальну матрицю національного духу, суголосну з духом культури Західної, Центральної, Слобідської України. Вони – невіддільна частина великої Нації українців. Після цієї виставки я відчув себе щасливим, бо вкотре переконався, що ми маємо всі потуги для національного відродження, що Миколаїв для мене такий же близький, як мої Косів, Івано-Франківськ, Львів, Чернівці, Ужгород, Київ, Харків.

Оскільки треба було на належному рівні проводити позааудиторні заходи, то я зосередився виключно на національній тематиці, на миколаївському сучасному літературному житті. За порадою викладачів кафедри літератури я звернувся до вже добре знаного поета в Україні Дмитра Кременя (1953-2019). Він не лише щиро погодився співпрацювати зі мною в інституті, але, як недавній викладач його, дав корисні поради як проводити заходи, враховуючи студентські, викладацькі зацікавлення й потреби.

Знайомство з паном Дмитром не лише допомогло самотньо утверджуватися в філологічному колективі, котрий був досить високо кваліфікованим, проукраїнським, але й глибоко запізнавати його як талановито-патріотичну особистість, його зацікавлення, особливості входження в миколаївський суспільно-духовний світ, до якого він ставився з повагою, навіть любов'ю. Дмитро казав, що тутешні історія, люди, життєвий перебіг досить вагомо

впливають на його творчість, сприяють до глибинних міркувань, спостережливості, аналізу, творчих узагальнень і образного втілення. Він захоплювався місцевими краєвидами, величчю промислового й сільського господарства, доробком миколаївських письменників, артистів українського драматичного театру, філармонії, співаків і музикантів, працелюбством містян і селян.

Я вдячний панові Дмитрові за те, що він познайомив мене з письменниками Валерієм Бойченком, Іваном Царинним, артистом української драми Олександром Кравченком, які з приємною відповідальністю брали участь у заходах в інституті, місті в творчих зустрічах з ними, що, безсумнівно, допомагало поглиблювати навчальний процес, поширювати знання студентів про сучасну й класичну національну літературу, про творчість письменників-краян. Усі вони – Дмитро Кремень, Валерій Бойченко, Іван Царинний, Олександр Кравченко – яскраво виражені особистості, талановиті митці й патріоти України, котрі на кожній зустрічі з ними чи в тих заходах, в яких брали участь, утверджували переконання синівської любові і поваги до рідного краю, України, рідної культури. Перед моїми очима і сьогодні щасливі, усміхнені обличчя вдячних слухачів їхніх виступів на заходах факультетського, інститутського чи міського рівня. Їх миколаївці любили, шанували, доробки обговорювалися, бо вони, національні будителі в зросійщеному середовищі, заставляли думати, радіти за наше велике рідне слово, рідний народ, рідний край, рідних митців-краян. Як богонатхненно читав вірші, поеми Т. Шевченка, І. Франка, своїх товаришів-поетів Д. Кременя, В. Бойченка, І. Царинного Олександр Кравченко – зала заглиблено пригнітала була в атмосфері його таланту.

Чим ближче ми співпрацювали з паном Дмитром, тим глибше в довірливих розмовах торкалися болючих питань тодішнього національного життя: шістдесятництва, російщення України, повстанського руху 1940-1950 рр., упослідженості українства та його духовності (Миколаївщина переконливо й наглядно ілюструвала проблему колоніального великоросійського потопу в Україні), про життя переселенців із Західної України на теренах області. Дмитро привідкрив питання свого виїзду із Закарпаття, що мені було цілком зрозуміло, оскільки й сам пройшов цей шлях. Як і Дмитро, залишився назавжди вдячний миколаївцям за щирість, добрість і шанобливість до нас, до національних культури, освіти та їх творців.

Коли розпочався час горбачовської перебування, ми, викладачі-україністи Миколаївського педінституту, почали міркувати про потребу увічнення в назвах вулиць міста, пам'ятниках, меморіальних таблицях, імен видатних діячів національної культури, пов'язаних з Миколаївщиною. Склали список, яким запропонували увічнити постаті Миколи Аркаса, Амвросія Ждахи, Марка Кропивницького, Василя Каразина, братів Тобілевичів (Івана Карпенка-Карого, Панаса Саксаганського, Миколи Садовського) тощо. Звернення до

Миколаївської міської ради за допомогою Дмитра Кременя надрукували в обласній комсомольській газеті «Ленінське плем'я», при якій поет керував літстудією «Джерела». Воно викликало зацікавлене обговорення серед інститутської, міської інтелігенції, але влада мовчала...

Згадуючи конкретні справи просвітницького спрямування, в котрих брав участь пан Дмитро, вимальовується його портрет як людини доброчесної, відповідальної, майстра-читця віршів, доброго знавця національних історії, культури. Він розумів, наскільки історично вагомим є все, талановито створене ним, для його України, для миколаївців, особливо молоді, тому безвідмовно йшов до людей не стільки дбаючи про популяризацію власних імені і творчості, скільки виконуючи патріотичний обов'язок. Цього принципу дотримувалися і Валерій Бойченко, уродженець Снігурівки, і Іван Царинний, уродженець Яготина, і Олександр Кравченко, уродженець Борзнянщини, доля яких споріднила їх в Миколаєві.

Я в своєму житті вперше так зблизька зацікавився з письменниками, актором і мені пощастило, бо вони виражали особистості й образ справжнього українського творчого інтелігента з найкращого боку. Якщо я, будучи вихованим на доробку й життєписах класиків нашої літератури, котрі назавжди залишилися для мене авторитетними особистостями, то ці миколаївські письменники-приятелі, переконаний, були також їхнього штибу, посприяли зацікавленню національною новітньою літературою, до котрої не надто схилився. Їхня наполеглива просвітницько-пропагандистська праця, їхній високий поетичний талант, їхня любов до власної місії синів-інтелігентів України, їхнє свідоме розуміння історичного часу, в якому живуть, і часу, на який самовіддано працюють, забезпечували щирі любов читачів, слухачів до них і їхнього творчого доробку. Я несхибно переконаний, що ці митці були й залишаться назавжди в нашій пам'яті як справжні талановиті поети-українці, що вірною правдою служили нашій Батьківщині, утверджуючи кращі традиції великих попередників у своєму часі. Визнання Дмитрового таланту й внеску в розвиток національної літератури цілком заслужено увінчане найвищою державною мистецькою нагородою – Шевченківською премією (1999 року) за збірку «Пектораль», котра стала не лише міжнародним явищем, але й джерелом для подальшої високосної творчості поета, втіленої в 14 наступних поетичних збірках. Спілкування з паном Дмитром, принагідні зустрічі з ним, його родиною під час приїздів у відрядження до Миколаєва, вкотре

доповнювали переконання, що в особі його Україна мала, має й матиме в майбутньому не лише безперечно високоталановитого письменника, вірного сина, інтелігента-громадянина, котрий не гнався за чинами, відзнаками, ласкою від влади, а, як і його геніальні попередники-письменники-патріоти Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка – «тягнув свій плуг», глибоко розорюючи борозну національного духу, національних культури, літератури на Миколаївщині, в Україні наближаючи нашу незалежність. Після концерту камерної музики в Миколаївській філармонії, куди родина Дмитра мене запросила (а це були вже 2000-і роки) він, знесилений хворобою серця (радянські колоніальні преси не пройшли безслідно) з радістю й гордістю сказав: «Як я радію нашій відновленій державі! Я гордий, що й моя часточка праці лежить в її підмурівку. Починав наближати цей час на Закарпатті. Продовжував і далі продовжую на рідній Миколаївщині. Тішуся, що в Миколаєві разом зі своїми побратимами без зайвих пафосу, самореклами творили сучасну рідну літературу, гідну великої мети».

Літературний здобуток миколаївців є вагомою складовою загальнонаціонального, самобутнього родзинкою, в творенні якої доробок Дмитра Кременя, як і Миколи Вінграновського, визначає його осердя. Орієнтація письменника на національну, світову класику, її обмірковування, не лише визначили інтелектуальність змісту його творів, естетично-художні пошуки й знахідки та самобутнє втілення задумів, але й виразно підкреслюють в поетові сучасного національного класика, спадщина якого варта для всеукраїнського вивчення шкільною, університетською молоддю, котрих він дуже любив, леліав і заради яких творчо працював, бо був переконаний, що українці варті щасливого самостійного життя.

У прекрасному, хрестоматійної вартості, вірші «Сковорода» Дмитро Кремень висловив для всіх нас, в Україні сущих, застереження:

Нехай імперський блиск, і сокіл, і змія

Нас не засліплять...

Це та думка, котра була законом його життя й творчості, думка, котра увиразнює його сутність і творче натхнення, його щоденну потрібність усім нам.

То ж нехай вона стане власною для кожного українця. Він буде і радим, і вдячним.

Микола КОРПАНЮК,
доктор філологічних наук,
професор, академік АВШУ